

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Principia Juris Canonici : Ex Libro ... Decretalium Gregorii
IX. Pontificis M / Antehac In Alma & Archi-Episcopali
Benedictina Universitate Salisburgensi**

König, Robert

Salisburgi, 1725

VD18 80460518

2. De Constitutionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61781)

rei suæ, siue quæ jam semel propria fuit, quàm rei simpliciter alienæ, ad cuius restitutionem ipsa natura obligat. Vid. *Garc. de Benef. p. 3. q. 3. n. 35.* Ad argumenta allata, & quidem ad *primum* respondeo, constitutionem Trident. non esse pœnalem, sed conventionalem: exigit enim à provisus de supradictis Beneficiis intra duos menses professionem fidei, seu conditionem, sub qua fructus suos faciant, quem admodum contrahentes nonnunquam conditiones apponunt, sub quibus & non aliter velint transire dominium rei in alterum. Ad *secundum* dico, clausulam: *aliâ etiam declaratione non secutâ*, in nostro casu ex ipsa rei natura subintelligi; taciti autem & expressi idem est iudicium per *l. 3. ff. de Reb. cred. & l. 4. ff. de Pactis.*

II Porro Decreto Trident. de quo hætenus, Pius IV. in Bulla: *Injunctum nobis*, addidit, ut eadem professio fidei fieri debeat ab omnibus Superioribus Regularium; quæ tamen Bulla in quibusdam Religionibus vel nunquam recepta, vel usu contrario abolita est, ut notat Diana *p. 3. tr. 78.* Insuper Pius V. in Bulla *In sacrosancta* decernit, ut ad hanc fidei professionem teneantur omnes Doctores, Magistri, Regentes, & alii cujuscunque artis aut facultatis Professores tam Clerici, quàm Laici. Ubi etiam continetur excommunicatio latae sententiæ, & privatio omnium Beneficiorum in eos, qui aliquem ad ejusmodi gradum vel cathedram sine pravâ fidei professione promovent. *Laym. d. c. 9. num. 7.*

§. VIII.

12 *Contraria Fidei Catholicæ est infidelitas, nempe judaismus, paganismus, & hæresis. Trid. sess. 6. de Justif. cap. 15. ubi asserit, fidem infidelitate amitti. Haud igitur accesserim Durando, qui contendit fidem permanere in Hæreticis, & in iis, qui alii cui fidei articulo scienter dissentiant.*

TITULUS II.
De Constitutionibus.
SUMMARIÆ.

1. *Constitutionis etymologia. 2. Synonymia.*
3. *Homonymia. 4. Definitio. 5. Et Divisio.*
6. *Leges Ecclesiasticas generales ferre possunt S. Pontifex & Concilia Oecumenia.*
7. *Particulares vero Cardinales, & ibi de Auctoritate Eorundem Declarationum.*
8. *Item Episcopi, aliiq. Prælati; Concilia particularia & Capitula Ecclesiarum Cathedralium.*
9. *Leges Civiles generales condere possunt Summi Principes & quidem in Imperio Imperator; particulares autem alii Principes inferiores & communitates.*
10. *An Legislator subiciatur sue Legi?*
11. *An Clerici legibus secularibus?*
12. *An Laici legibus Ecclesiasticis?*
13. *An legibus obstringantur usu rationis carentes?*
14. *Quando pueri incipiant obligari legibus maxime pœnalibus?*
15. *An Peregrini obligentur statutis sue patriæ: aut loci transitis?*
16. *An Religiosos tum exemptos, tum non exemptos ligent statuta Diocesana?*
17. *Quæ Leges præcipi, prohiberi, puniri aut permitti possunt?*
18. *An actus interni & occulti cadant sub legem?*
19. *Lex non obligat, nisi publicè promulgata.*
20. *Ubi leges præsertim Pontificiæ promulganda, & an statim post promulgationem obligent?*
21. *An valor Legis dependeat ab acceptatione populi?*
22. *Leges necessariè ordinantur ad bonum commune.*
23. *Lex humana obligat in conscientia, nisi sit fundata in presumptione facti, aut purè pœnalis.*
24. *Ad incurrendam pœnam Legis regulariter requiritur sententia.*
25. *An & quatenus transgressorem Legis excuset ignorantia.*
26. *Si Lex aliquid prohibeat, censetur irritare.*
27. *De interpretatione authentica, usuali, & doctrinali.*
28. *Abrogatio Legis quid sit, à quo, & qualiter fieri debeat?*
29. *Lex posterior contraria regulariter abrogat priorem, etsi de ea mentionem non faciat.*
30. *Derogatio quid?*
31. *Dispensatio quid: & quis in Lege dispensare possit?*
32. *Cum quibus dispensari possit, & an quis secum ipsos?*
33. *An S. Pontifex possit dispensare in jure Divino?*
34. *Dispensatio debet fieri cum cognitione causæ.*

Prinicipia generaliora, è quibus Jus Canonicum coalescit, sunt Constitutiones, Rescripta, & Consuetudines.

§. I.

I Constitutio à constituendo, id est, simul statuendo dicitur: vel quia Princeps non solus, sed cum suis Consiliariis constitutiones condere solet. arg. l. 8. C. de LL. vel quia constitutio debet esse communis, ac pro pluribus lata juxta c. 2. dist. 4.

§. II.

2 Synonyma Constitutionis vulgò esse censentur: Lex, Jus scriptum, Sanctio, statutum, præceptum, edictum, decretum, mandatum, canon, regula, norma &c. Dixi autem, vulgò pro synonymis haberi: siquidem inter hæc manifestæ occurrunt differentie, quas passim apud Authores legere est.

§. III.

3 Sumitur Constitutio vel strictè & propriè, vel latè. Strictè ac propriè sumpta est jus, quod vel S. Pontifex, vel Imperator, vel Rex, vel alius supremus Princeps constituit per c. 4. dist. 2. Latè verò accipitur pro omni jure humano scripto, quod à quocunque sive à Principe, sive ab inferiore potestate legislativâ prædico conditum est. Et ita hic usurpatur: nam sub hac rubrica tractatur non tantùm de statutis Principum, sed etiam inferiorum, ut patet ex c. 6. 8. 9. & aliis. h. t.

§. IV.

4 Definitur Constitutio, quòd sit ordinationis ad bonum commune, ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. S. Th. 1. 2. q. 90. a. 4.

§. V.

5 Dividitur Constitutio variè. I. in Ecclesiasticam & Civilem. Ista descendit à potestate Ecclesiastica, & canon indigitatur in Summa dist. 3. Hæc à potestate seculari, & jus forense, seu Civile vocatur in cit. sum. dist. 3.

II. Dividitur Constitutio in generalem &

particularem. Generalis est illa, quæ lata est à Summo Principe, puta Pontifice, Imperatore vel Rege. Particularis verò, quæ ab inferioribus Prælatibus vel Principibus non superiorem recognoscentibus statuitur, & communiter statutum nuncupatur.

III. Dividitur Constitutio in præceptivam, & pœnalem. Præceptiva est, quæ aliquid absolute & simpliciter præcipitur, aut prohibetur. Pœnalis, quæ transgressori pœna aut multâ injungitur; & si eâ pœnâ capitis imponatur, propriâ phrasi *sanctio* dicitur. l. 41. ff. de Pœnis. Est autem lex pœnalis alia purè pœnalis, aliamixta. Purè pœnalis est, cum in ea solius pœnæ fit mentio, & legislator solum intendit obligare ad pœnam, non etiam ad culpam, ut si ita statuat: quicumque feram cœperit, vel lignum in hac sylva cæciderit, vel arma portaverit, &c. 300. aureis multabitur. Quò etiam extra materiam votorum pertinent plurimæ Constitutiones & Regulæ SS. Religionum & Ordinum, ut de Regula Dominicanorum habet S. Th. 2. 2. q. 186. a. 9. ad 1. & de Regula Sanctiss. P. Benedicti probabiliter docet Ant. Perez. in Prolog. Reg. divis. 5. n. 122. Constitutio mixta est, quæ habet duo membra, quorum primo aliquid jubetur, vel prohibetur, altero verò transgressoribus pœna imponitur, ut si legislator ita caveat: nemo subditorum arma vendat hostibus Imperii; qui contra fecerit, ejus bona confiscabuntur. Et huc communiter revocantur Leges de solvendis tributis, gabellis & vestigialibus; si modò latæ sint ab habente legitimam potestatem, ex justa causa, & secundum rectam quantitatem ac proportionem. Covar. & Laym. quos refert & sequitur P. Engl. ad h. t. n. 46.

Cæterum quæ constitutiones seu leges purè pœnales sint, quæ mixtæ, ex verbis legis & consuetudine, quæ optima legum interpretis est, desumi debet. Suarez de LL. lib. 5. c. 4. n. 8.

IV. Dividitur constitutio in favorabilem & odiosam. Hujus divisionis notitia utilis & necessaria est, ut sciamus, quamnam lex amplam, quæ strictam patitur interpretationem juxta *e. odia 15. de R. F. in 6.* Est autem crebriore Doctorum calculo comprobata sententia, quòd constitutio censeatur favorabilis vel odiosa ex primario & principali fine Legislatoris; favorabilis, si principaliter facta sit in favorem alicujus, licet in damnum, aut odium alterius redundet: odiosa, si principaliter tendat in alicujus odium, & poenam, quamvis cedat in alterius favorem. Sanchez de *Matrim. l. 1. disp. 1. n. 4.* ubi hanc doctrinam exemplis illustrat. §. VI.

Causa efficiens Constitutionis seu legis est is, qui curam communitatis habet: quia lex ad bonum commune ordinatur; ordinare autem aliquid ad bonum commune ad illum spectat, qui curam & vices communitatis gerit, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 90. a. 3. ad 3. Unde promptum est colligere, quinam constitutiones tum Ecclesiasticas, tum Civiles ferre possint. Nam

6 I. S. Pontifex leges Ecclesiasticas constituere potest pro tota Ecclesia. *c. 6. de Majorit. & obed. extravag. 1. eod. inter comm. c. 13. de Judiciis.* Et hanc potestatem immediatè à Christo accepit per verba illa *Matth. 16. Tibi dabo claves regni cœlorum &c. & Joan. ult. Pasce oves meas. c. 2. dist. 22.* neque in ejus potestatis usu à Conciliis, vel Cardinalium consensu dependet. *c. 17. causà 9. q. 3.*

Controversum est, an S. Pontifex etiam possit condere constitutiones civiles seu politicas per totam Ecclesiam obligantes? *q. extra proprium territorium temporale non posse: quia potestas politica, ordinaria & directa, ac jurisdictio tam legislativa, quam dominativa est penes Principes sæculares exclusivè ad Papam, ut ipsimet Pontifices liquidè profitentur in c. 8. dist. 10, c. 6. & 10. dist. 96. d. c. 13. de*

Judiciis. & c. 13. Qui filii sine legit. Sic tamen, ut, quando de peccato agitur, totiusque Ecclesiæ bono, possit S. Pontifex legi civili derogare ac Principes coercere &c. & ita indirectè, extraordinariè & veluti casualiter temporalem potestatem, tanquam medium spirituale necessarium in totam Ecclesiam exercere. *c. 34. de Elect. d. c. 13. de Judio. c. 5. & sin. de Præscript. c. 6. de Votis. d. extravag. 1. de Major. & obed. inter Com. & constat perpetua Ecclesiæ praxi.*

II. Concilia Generalia & Oecumenica auctoritate Pontificià congregata possunt quidem similiter ferre constitutiones Ecclesiasticas universales, non tamen ligantes universam Ecclesiam, quoadusque Pontifex assensum præbeat, easque confirmet. *dist. 17. per tot. c. 4. de Elect.* neque ullibi reperitur illis tam ampla potestas concessa, sed potius omnia Concilia Generalia à Pontifice suorum Decretorum confirmationem petere consuevisse.

III. Cardinales sancire possunt leges, quæ obligent Ecclesias suorum Titulorum. *c. 11. de Major. & obed. Panorm. in c. 24. de Elect.* non autem universales, quæ obligent totam Ecclesiam arg. *clém. 2. de Elect.* Idque procedere etiam Sede Papali vacante, convincitur ex *c. 3. eod. in 6.* ubi præcipitur, ut Cardinales mortuo S. Pontifice post 10. dies exactos quàm primùm omni conatu & sollicitudine Ecclesiæ pastorem eligant, & se nequaquam de alio negotio intromittant, nisi urgens necessitas incidat, ob quam Ecclesiam ab imminente periculo defendi necesse sit.

De Declarationibus Cardinalium Congregationis Concilii Tridentini disceptatur, an legis universalis auctoritatem obtineant? Eas tantùm doctrinales esse, aut ad summum facere jus privatum & particulare inter partes consulentes contendunt plures Theologi, eò quòd non soleant promulgari, cùm tamen promulgatio sit de essentia legis. Nihilominus

nus magis est, ut censeam, prædictas Declarationes etiam ante promulgationem solennem habere vim decisivam, seu legis universalis: etenim quæ potestas olim permixta fuit Jurisconsultis, ut possent de jure respondere, eorumque responsa auctoritatem legis haberent à quibus nulli Judicium recedere liceret. *f. 8. f. de f. N. G. & C. eadem Congregationi Cardinalium videtur concessa à Sixto V. in Bulla: In mensa aeterni Dei. f. Deo autem Patri. & à Gregorio XIV. per litteras in forma Brevis; prout luculenter probat Faghan. in c. quoniam. n. 81. & seqq. h. z. Neque oblatæ fundamentum Adversariorum: quia solemnitas promulgationis exigitur quidem in novæ legis editione, non verò in declaratione legis antiquæ: cum enim legis declaratio non faciat novum jus, sed tantum manifestet; & detegat, quod prius erat, sufficit promulgatio legis declaratæ, cui declaratio intimè inest per text. & Bart. in *L. heredes. f. 1. ff. Qui testam. fac. poss.* & consequenter vis Declarationum S. Congregationis ex eo non impediatur, quòd promulgatæ non fuerint.*

Rectè tamen advertit P. Engl in *Proem. Decretal. n. 16.* tria esse necessaria, ut Declarationes Cardinalium fidem & vim legis mereantur, videl. I. ut fiant consulto S. Pontifice, & hoc ipsum in iis exprimitur: ita constituit Sixtus V. in d. Bulla: *In mensa aeterni Dei.* adjectâ clausulâ: *Nobis tamen consultis.* II. ut Cardinales Concilii decretum solum interpretentur, nec id amplient, seu restringant, vel in eo dispensent, nisi ex speciali Pontificis mandato; quòd ipsi declarationi inferendum est: ita præscripserunt Pius V. & Gregorius XIII. III. ut tales Declarationes exhibeantur in forma authentica cum sigillo solito Congregationis & suscriptione Eminentiss. Cardinalis Præfecti & Secretarii, quod necessarium tot subornatis Declarationibus à veris distinguendis: ita cavet Urbanus VIII. referente Barb. *f. E. V. Lib. 1. c. 4. n. 83.*

IV. Constitutiones Ecclesiasticas, seu statuta condere possunt Legati Sedis Apostol. pro tota provincia suæ Legationis, *c. fin. & ibi Panorm. de Offic. Legati.* Patriarchæ, Primate, Archi-Episcopi & Episcopi, sed quilibet pro sua particulari Diocesi. *c. 2. de Majorit. & obed. c. 2. h. t. in 6. junctis c. 9. de Offic. Ordinarii. & c. 4. f. 6. 7. & 8. causâ 9. q. 3.* Item Abbates, aliiq; Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem pro sua quasi Diocesi arg. *c. 6. f. Abbas verò de Statu Monachor.* Deinde Concilia Nationalia pro Natione, Provincialia pro Provincia, & Diocesana pro Diocesi correspondente, ut constat ex *c. 5. dist. 17. & totâ dist. 18.* Denique Capitula Ecclesiarum Cathedralium; nempe vacante Sede etiam pro tota Diocesi per *c. 11. c. 14. & ibi Panorm. n. 24. de Majorit. & obed.* Episcopo autem vivente de iis duntaxat, quæ spectant ad ordinem, & bonum regimen ipsius Capituli arg. *c. 6. & 8. h. t. c. 14. de Cleric. non resid.* Neque hoc casu requiritur consensus Episcopi, nisi talia statuta cederent in ejus vel Ecclesiæ præjudicium, aut fierent circa negotia valde ardua. Text. & Panorm. in *d. c. 6. h. t. & c. 9. de Consuet.*

Planè illud in editione omnium constitutionum particularium, seu statutorum Ecclesiasticorum observandum est, ne fiant contra Canones & jus commune ex toto vel ex parte arg. *c. 16. de Majorit. & obed. & clem. 2. de Elect.* Præterea ne ferantur circa causas graviores & Sedi Apostol. reservatas, ut sunt illæ, quæ pertinent v. g. ad fidei declarationem & promulgationem, vel ad statum universalis Ecclesiæ, vel ad Privilegia & consuetudines universales vel ad Episcopatus dividendos, aut uniendo, & similia. *Glos. in c. 2. de Major. & obed.* Semper enim tenenda est debita subordinatio ad S. Pontificem; neque in generali concessione intelliguntur venire illa, quæ in specie non essent verisimiliter concedenda *c. f. de Offic.*

Vicar. in 6. & ideo neque in generali concessione condendi leges veniunt causæ graviores.

9 Porro Leges Civiles generales condere possunt in Democratia universus populus, in Aristocratia optimates, in Monarchia summus Princeps; & quidem in Romano nostro Imperio Imperator per *l. 1. ff. de Constit. Princ.* Qui tamen hodie leges totum Imperium obligantes aliter ferre non potest, quam de suffragio & consensu Statuum. *Recess. Imperii de Anno 1576. §. aber doch daß Sie. & de Anno 1599. §. darait dann hinsüran.* Et inde forte est, quod hodiernæ constitutiones appellentur *Recessus non Imperatoris, sed Imperii.* Particulares, Locales, seu Provinciales leges vi superioritatis territorialis ferre possunt Electores, Principes, & alii Imperii status tam Ecclesiastici, quam Sæculares, easque etiam Juri communi contrarias, siquidem vulgata regula est, quod quilibet Princeps in suo territorio tantum possit, quantum Imperator in Imperio; quæ tamen solum procedit in juri- bus communicatis, non verò in reſervatis. *Gail. de Pace publ. lib. 1. c. 6. n. 10. Eckolt ad ff. de Legib. §. 8.* An autem etiam Collegiis seu Universitatibus Magistrorum aut Professorum artium vel scientiarum liberalium potestas statuta intra limites suæ facultatis ponendi competat? Negat Suarez *lib. 4. de LL. c. 6. n. 13.* Affirmat probabilis Panorm. *in c. 7. n. 7. b. t.* eò quod jurisdictionem aliquam sibi à publica potestate commissam habeant arg. *l. ult. C. de Jurisd. omn. jud. auct. habit. C. Ne filius pro patre.*

§. VII.

Subiectum Constitutionis seu Legis sunt subditi, quibus præſcribitur, & qui habent rationis usum. Suarez *lib. 3. de LL. c. 31. n. 4.*

Dicitur I. *Subditi*: illi enim duntaxat legibus subjiciuntur, qui jurisdictioni & imperio ſtatuentium subduntur *c. 16. de Majorit. & Obed.* Ex quo

Sequitur I. Legislatorem non tantum non teneri vi legum suarum coactiva, sed ne directiva quidem per se ac directè: quia nemo se ipso inferior, sibiq; subditus est: & ut dicitur *in l. 51. ff. de Recept. qui arbitrium. neq; imperare sibi, neq; se prohibere quisquam potest*: Dixi: per se & directè. indirectè siquidem ex quadam decentia & honestate naturali Legislator jis constitutionibus suis obligatur, quarum observatio & usus æquè ipsum ac subditos decet per *c. 6. v. cum igitur b. t.* Ratio est: quia quamvis nemo possit sibi ipsi obedire, & subditus esse, ratio tamen naturalis præſcribit, ut quas leges quis condit, eas observet, ne illas non observando suspectas, duras, & odiosas reddat ipsis subditis: tum enim *jura sua Legislator ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reverentiam præbet*, ait Hieronymus relatus *in c. 2. dist. 9.* atque hoc modo accipiendi sunt textus *in l. 4. C. de LL. l. 23. ff. de Legat. 3. & §. f. f. Quib. mod. testam. infirm.* in quibus Princeps se legibus suis alligatum fatetur.

Sequitur II. Clericos non teneri vi legum sæcularium coactiva, neque directiva directè & per se, sed tantum indirectè. Ratio est: quia vis obligandi Clericos ad servandas leges sæculares non provenit ab ipsis Legibus, sive à jurisdictione & potestate coercitiva sæculari, à quâ Clerici omnimodè exempti sunt *c. 10. b. t. c. 30. de Jurejur. c. 4. de Censib. in 6.* sed tum à jure naturæ, quatenus æquum est, ut Clerici tanquam membra seu partes alicujus Reip. ad conservandam publicam tranquillitatem & pacem se conforment Legibus communibus Reip. tum à jure Canonico in defectu Canonum generaliter recipiente & approbante constitutiones sæculares juxta *c. 1. de N. O. N. & c. 28. de Priv.* Atqui hoc est indirectè tantum obligari, & non quo ad vim coactivam, sed solummodo directivam. Ergo. Verum hæc doctrina, ut locum habeat, moderanda est:

nam

nam si constitutiones sæculares repugnent SS. Canonibus, vel de rebus ac personis Ecclesiasticis sive mandando sive prohibendo disponant; aut libertati Ecclesiasticæ, vel Clericorum statui adversentur, nec indirectè quidem Clericos obligare possunt, sed irritæ sunt & nullius momenti c. 7. & 10. h. t. & ibi prolixè Panorm. aliisque Interpp. Confer etiam, quæ supra in *Proem. n. 7.* diximus.

12 Sequitur III. Laicos non teneri constitutionibus Ecclesiasticis in causis & rebus profanis. c. 8. dist. 10. c. 7. *Qui filii sint legit.* nisi Prælati Ecclesiæ subditi sint etiam quo ad temporalia arg. c. 7. §. f. de Appellat. In causis autem Ecclesiasticis, & rebus spiritualibus Laicos æquè ac Clericos obligari: in his enim, ut in c. 4. de Majorat. & Obed. dicitur: *omnes Principes terra & ceteros homines Episcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.* Excipiuntur infideles Judæi & Pagani, ipsique etiam Cathecumeni: cum enim sint extra Ecclesiam, eò ipso quòd careant baptismate, quod est fundamentum subjectionis ad Ecclesiasticam jurisdictionem, consequens est, eos constitutionibus Ecclesiasticis obligari non posse juxta illud 1. ad Corinth. 5. *Quid mihi de iis, qui foris sunt judicare?* Aliud est de hæreticis, qui cum fidem, & baptismum Christi susceperint, Ecclesiæ membra & subditi facti sunt, ideoque ad obedientiam & observationem Ecclesiasticarum constitutionum non minùs, quàm Catholici tenentur, pœnisque ac censuris compelli possunt, ut colligitur ex c. 5. dist. 45.

Dicitur II. quibus præscribitur: nam si constitutio nominatim imponatur Clericis, eà non tenentur Laici: & si lex feratur pro certa parte communitatis v. g. pro sola plebe, reliquam partem, puta Nobiles & Illustres, non obligat.

13 Dicitur III. & qui habent rationis usum, quia lex est rationalis regula humanorum actuum; ergo ubi non est capacitas rationis

& humanorum actuum, ibi non est subiectura legis. Ideoque infantes & perpetuò amentes Legibus haud obligantur. Unde

Infertur I. Religiosos, aut Moniales non incurrere excommunicationem, qui infantes diversi sexûs nondum ratione utentes in Monasteria admittunt, cum introducentes non videantur rei majoris culpæ, quàm qui introducuntur. Ego tamen id quidem exposito principio consequi, & verum esse puto, nisi fortè id ipsum justa de causa specialiter prohibeatur, quemadmodum Trid. sess. 25. de Regular. c. 5. Sanctimonialibus prohibere videtur hisce verbis: *ingredi autem intra septa Monasterii nemini liceat, cujuscunq; generis, conditionis, sexûs, vel ætatis fuerit.*

Infertur II. non peccare eos, qui infantibus aut perpetuò amentibus in die jejunii carnes ad comedendum porrigunt: quia non cooperantur rei, seu actioni comedentibus prohibita seu illicitæ. Nec quis autemet, hinc sequi, etiam non peccare, qui carnes porrigunt ebriis, vel ignorantibus esse diem jejunii, cum & isti non peccent comedendo: dispar enim est ratio: quia infantes & amentes simpliciter sunt exempti ab obligatione legum; ebrii verò & ignorantes, etsi per accidens excusentur pro illo tempore & statu, per se tamen subditi sunt legibus, & consequenter licet ipsi non peccent carnes in die jejunii comedendo, peccant tamen, qui eos ad comedendum alliciunt, vel impellunt, quia cooperantur actioni alteri prohibita. Idem per se loquendo dicendum foret de amentibus ad tempus: cum tamen amentia morbus gravissimus sit, ideo licet eis per accidens carnes dare, tanquam cibos ad morbi curationem magis aptos.

Infertur III. pueros, quàm primùm usum rationis adepti sunt, dolique capaces fiunt (quod fermè accidere consuevit post completum septennium. l. 18. C. de Jure delib.) subjeci &

& obligari legibus, nisi forte specialiter excipiantur arg. c. 12. de Penit. & Remiss. Ratio est: quia quemadmodum usus rationis eos facit capaces culpæ, ita & facit capaces debiti & obligationis per legem. cum hæc necessariò supponatur ad culpam. Imò multi sunt, qui velint hanc doctrinam procedere etiam in censuris à jure latis, ita ut post septennium pueri, si doli capaces sint, etiam censuram Ecclesiasticam incurrant v. g. excommunicationem, si percutiant Clericum. c. fin. de Sentent. excom. irregularitatem, si aliquem occidant juxta Clem. un. de Homicid. Alii tamen cum Sà apud Laym. de LL. c. 10. n. 5. probabiliter defendunt, censuram nunquam incurri ante annum ætatis decimum, cum scilicet impubes pubertati proximus esse incipit, eò quòd etiam in foro Civili pueri non soleant puniri ob delicta, quæ in ætate proxima infantia commiserunt, sicut constat ex §. 18. J. de Oblig. qua ex del. & l. 111. ff. de R. J. Addo, etiam pubertati proximus, cum in Legibus aut Sacris Canonibus poenæ gravissimæ, puta excommunicationis, prohibitionis sepulturæ, ingressus in Ecclesiam &c. decernuntur, non censeferi comprehensos arg. c. 1. de Delictis puer. ubi Pontifex ait, quòd peccata in pueris, scilicet impuberibus, non ita, ut in majoribus natu, id est, puberibus punienda videantur; quin potius ut in d. c. fin. de Sentent. excom. dicitur: *propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, rigor est mansuetudine temperandus.* Superlunt circa propositam supra & hætenus expositam Regulam duæ quæstiones non indignæ, quibus immoremur.

Quar. enim I. an & quibus Legibus obligentur Peregrini?

15 R. I. Peregrini non obligantur legibus suæ patriæ, dum extra illam existunt. Ratio est: quia sicut agentia naturalia non agunt extra Sphæram suæ activitatis, ut loquuntur Philosophi, ita neque Principes sive Ecclesiastici,

sive seculares, qui sunt quasi agentia moralia, possunt extendere suam jurisdictionem ultra proprium territorium, sed activitas jurisdictionis cujuscunque Principis in ferendis constitutionibus limitatur ad proprium cujusque territorium, ceu Sphæram. Hinc regula illa sumpta ex l. ult. ff. de Jurisdic. & allegata in c. 2. h. t. in 6. quòd extra territorium jus dicenti impunè non pareatur. Vid. Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 18. n. 19. & seqq. ubi ex hoc asserto plures notabiles illationes deducit.

Planè illud non est necesse, ut transgressor semper physicè existat intra territorium, sed potest committere in legem territorii etiam extra illud positus, si nempe alibi facit, ut in territorio ponatur actus prohibitus, vel non ponatur actus præceptus: censeatur enim tunc delinquere in territorio ipso: quia ibi dicitur quis delinquere, ubi non facit, quòd facere deberet, aut è contrario facit, quòd non deberet per l. 121. ff. d. R. J. Hinc si quis corpore quidem existens extra Diocesim occidat hominem intra Diocesim existentem, censeatur peccare in Diocesim, ideoque censuram, si quæ in ea lata est contra homicidas, incurrare. Similiter beneficiatus aliquis, licet extra Diocesim commoretur, incurrit censuram à proprio Episcopo latam contra residentes, quia omisso residentia consummatur in Diocesim arg. c. 11. de Cleric. non resid.

R. II. Peregrini obligantur ad servandas leges juris comùnis in loco, ubi defacto sunt, receptas, et si illæ in patria non servantur Layman de LL. c. 52. num. 3. qui hanc sententiam dicit communem. Ratio est: quia jus commune quantum est de se, ubique & omnes obligat. Neque eximit peregrinos ab obligatione ejus contraria consuetudo patriæ, quæ jus commune abrogatum fuit: cum enim consuetudo hæc odiosa sit, utpotè contra jus commune, non debet ad alia loca extendi, sed restringi præcisè ad locum illum, in quo viget,

in-

inflat privilegii vel statuti cujusdam Localis per text. d. c. 2. h. r. in 6. Dissentit Sanchez d. disp. 18. n. 7. ad cujus fundamenta solide respondet P. Engl. h. r. n. 28. & 2. seqq.

¶ III. Peregrini ferme semper etiam obligantur legibus particularibus loci, non tantum si sedem ibi fixerint, sed etsi transeant tantum. Zoël. h. r. n. 33. Ratio est: quia non satis provisum videretur rectæ gubernationi Reip. si peregrini non tenerentur servare leges locorum, per quæ transeunt: sic enim incolæ facile turbarentur, & spernendi leges occasionem fumerent. Quare cum hoc grave sit incommodum, ipsarumque legum fini repugnans, consequens est, peregrinos debere se conformare statutis locorum transitus. Et quamvis de cætero ob brevem moram hospitii alienigenæ forum loci, per quem transeunt, non sortiantur, nec simpliciter ac in omnibus subjiçantur jurisdictioni Magistratûs illius loci l. 19. §. proinde ff. de Judiciis. quo ad legem tamen & obligationem eidem subduntur, idque vel ob generalem consuetudinem, quæ sine dubio jurisdictionem in peregrinos dare potest, juxta c. 4. de Arbitris & inde satis constat, quod statuta transgredi deprehensi passim puniri soleant; vel ob tacitam prorogationem, quæ censetur fieri & agnosci à peregrinis eò ipso, quod sciant, non aliter transitum à Magistratu concedi, quam si se subjecerint legibus loci arg. l. 1. ff. de Judiciis.

¶ 16 Quar. II. utrum constitutiones diocesales Episcoporum obligent etiam Regulares?

¶ I. Religiosos non exemptos obligari constitutionibus diocesalibus. Ratio est: quia licet à lege diocesana favore Religionis ipso jure omnia Monasteria sint exempta. cap. 8. causâ 10. q. 3. c. 5. causâ 18. q. 2. nisi tamen speciali Privilegio sint munita, subsunt Episcopo quo ad legem jurisdictionis c. 1. & 19. d. causâ 18. q. 2. cum ergo præcipere, seu constitutiones ferre utique pertineat ad legem ju-

isdictionis, rectè concluditur Religiosos non esse solutos à præceptis & constitutionibus diocesalibus. Unde etiam S. Th. apud Suarez d. LL. lib. 4. c. 20. n. 6. asserit, Monachum, quamvis teneatur ad obediendum Abbati plus quam Episcopo in illis, quæ ad statum Regulæ pertinent; in iis tamen, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam spectant, magis teneri Episcopo obtemperare, quam Abbati, eò quod in his Episcopus sit superior Abbatis. Cæterum quid sint & quomodo distinguantur lex diocesana & lex jurisdictionis, de quibus paulò ante meminimus, dicemus alibi, interim vide text. & Gloss. in c. 18. de offic. Ordinar.

¶ II. Religiosos exemptos per se, & directè non obligari constitutionibus diocesalibus. Ratio est: quia eò ipso, quod à jurisdictione Episcoporum exempti sint, etiam à constitutionibus eorundem exempti erunt, cum primus actus jurisdictionis sit, constitutiones ferre. Deinde constitutio Episcopi extra diocesin suam non ligat. c. 2. h. r. in 6. atqui loca exempta in ordine ad jurisdictionem Episcopi, à quo exempta sunt, æquiparantur locis extra Diocesin, ut communiter docent DD. cum Gloss. in c. 7. de offic. Ordinar. in 6. & in c. 1. de Privilegiis eod. lib. Ergò dicendum, constitutionibus Episcoporum exempta Monasteria non obligari, nisi paucis casibus in jure specialiter expressis, qualis est v. g. observatio censurarum, nec non dierum festorum, quos Episcopus in diocesi sua servandos præcipit, qui juxta Trid. sess. 25. de Regul. c. 12. etiam à Regularibus quantumvis exemptis observari debent. De reliquis casibus, quibus Religiosi exempti subjiçantur Episcopis eorumque statutis, agit Barb. de Porest. Episc. alleg. 105.

Dixi: per se & directè, scil. ratione jurisdictionis & obedientiæ Religiosos exemptos non teneri constitutionibus Episcopalibus: nam indirectè & jure naturæ ad eas servandas

obligantur, non quidem quo ad vim coactivam seu quo ad poenam, cum propter exemptionem cogi aut puniri nequeant, sed quo ad vim directivam seu quo ad culpam, maxime quando spectant ad communem observantiam & devotionem totius populi & cleri, nec adversantur statui Religiosorum. Ratio est: quia Religiosi, quamvis exempti, sunt pars communitatis, ergo propter uniformitatem tenentur se conformare suo toti, cum turpis sit omnis pars, quæ à toto discordat per *c. 2. dist. 8.* Dissentit Suarez *d. c. 20. n. 10.* & post alios Diana *p. 1. tr. 10. resol. 11.* quia putant Religiosos exemptos secluso scandalo non peccare violando constitutiones Episcoporum.

§. VIII.

17 *Materia seu objectum* constitutionis sunt actiones humanæ, quæ præcipi, prohiberi, puniri, aut permitti possunt. Colligitur *l. 7. ff. de LL.*

Præcipi autem possunt omnes actiones possibiles, honestæ. *Possibiles*: nemo enim ad impossibile obligari potest. *c. 6. de R. I. in 6. l. 185. ff. cod. Honestæ*: nempe non solum iustitiæ, sed cujuscunque virtutis; imò etiam ex natura sua indifferentes: quia sunt actiones humanæ, quæ possunt utiles esse bono communi, & quatenus per legem diriguntur ad finem honestum, participant quoque aliquam honestatem. Bonacin. *de LL. disp. 1. q. 1. pun. Et 5. n. 4.* Interim, cum lex debeat esse accommodata fragilitati humanæ. *c. 2. dist. 4.* ideo actus virtuosus valde ardui & difficiles absolute & omnibus præcipi non possunt, ut sunt actus consiliorum Evangelicorum, paupertas, castitas perpetua &c. quæ Ecclesia illis duntaxat imponit, qui per professionem Religionis aut susceptionem SS. Ordinum sponte se ad illorum observantiam obligarunt. P. Engl. *h. 2. num. 9.*

Prohiberi possunt omnes actiones non tan-

tum naturâ suâ malæ, aut indifferentes, sed etiam honestæ, in quantum bono publico vel certo fini sunt inconvenientes. Suarez *l. 3. de LL. c. 12. n. 19.* Sic enim licet judicia secularia exercere res bona sit, prohibentur tamen diebus festivis aut in Ecclesiis fieri *c. f. de Feriis. c. 1. & 5. de Immunit. Eccles.* Quoniam autem lex humana fertur communitati, in qua major est numerus imperfectorum, ideo firmè non nisi graviora delicta prohiberi solent, à quibus scilicet moraliter possibile sit majorem saltem partem abstinere, præsertim quæ scandalum vel damnum spirituale aut temporale afferre possent; alia verò minora dissimulantur. S. Th. *1. 2. q. 96. a. 2.*

Puniri possunt & debent delicta non tantum Theologica, sed etiam Juridica, aut Politica, contra quamcunque Reip. justam ordinationem commissa. Ubi obiter adverto, quòd conatus opere non secuto ex communi sententia non ordinariâ, sed arbitrariâ & mitiori poenâ puniendus sit per *l. 1. ff. de Extraord. crim. l. 6. & 19. pr. ff. ad Leg. Corn. de fals.* Exciipiuntur gravissima quædam crimina, quæ etiam effectu non secuto poenâ ordinariâ coercentur. Sic enim Lex Cornelia de Sicariis eos etiam ultricæ ferro persequitur, qui hominis occidendi causâ cum telo ambulant. *§. 5. ff. de Public. Judiciis.* Similiter eum, qui venenum malum paravit, non minus castigat, quàm qui propinavit *l. 1. §. 1. l. 3. pr. ff. ad L. Corn. de Sicar.* Lege Pompeja tenetur qui venenum emit, ut Patri daret, quamvis dare non potuerit. *l. 1. in f. ff. ad Leg. Pomp. de parricid.* Qui hominem innocentem perdere destinavit, poenâ talionis plectitur, licet detecto consilio calumniam perficere non potuerit. *l. 7. & ult. C. de Calumn.* In crimine læsæ majestatis voluntas eadem severitate, quâ effectus ipse in poena est *l. 5. pr. C. ad Leg. Jul. Majest.* Plura exempla vide *corà dist. 1. de Punis.* Ratio est: quia conatus in vitio est, esse

effectus in casu, & hoc tanto verius est, ubi conatus in actum proximum micuit.

Permitti possunt non tantum honesta & licita, sed quandoque etiam illicita & inhonesta, ut per ea tanquam minus mala permissa evitetur majus malum, non quidem approbando minus malum, sed dissimulando ejus poenam c. 1. dist. 13. Hæc satis explorata sunt.

18. Celebris & à multis agitata controversia est, an & quomodo actus interni, & occulti sub legem humanam cadant? Pro cujus resolutione.

Dico I. Actus merè interni & per se occulti, qui scilicet in solo animo, & cogitatione mentis consistunt, non cadunt sub legem humanam, & per se ac directè præcipi, puniri, aut prohiberi non possunt. Ita communis contra Gloss. in clem. 1. §. verum. & eo ipso. de Hæret. Ratio est: quia humana potestas de iis tantum potest leges facere, de quibus potest judicare. S. Th. 1. 2. q. 91. a. 4. atqui de actibus merè internis & suapte naturâ latentibus potestas humana judicare nequit per textus 1. Reg. c. 16. ibi: homo videt ea, quæ parent, Dominus autem inuictur cor. & 1. Corinth. c. 4. ibi: nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus; qui & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium. Quibus consonat triuissima Regula l. 18. ff. de Poenis. quod poenam cogitationis nemo patiatur. Ergo. Taceo, quod actus merè interni bono communi, ad quod lex seu constitutio unice collimat, vix nocere possint, aut prodesse, ut patebit consideranti.

Dico II. Si actus internus colligetur cum externo, vel ad ipsius valorem & moralem substantiam requiratur, tunc lege humanâ saltem indirectè præcipi, prohiberi, aut puniri potest. Et ita præcipitur attentio in oratione vocali, intentio in administratione, vel receptione Sacramenti, consensus aut voluntas in contractu, &c. Textus & DD. in c. 9. de Celebr.

Miss. Ratio est: quia hujusmodi actus etiam interni pertinent vel ad humanam & politicam gubernationem, vel ad Religiosum cultum DEO debitum; quis enim inficiabitur obesse Reip. contractus fictos & fraudulentos? aut ad cultum Religiosum DEO debitum pertinere, veras orationes fundere & non fidas? Sacramentorum consecrationem veram esse & non irrisoriam? Ergo hoc ipso, quod ob rectam gubernationem præcipi possint similes actus externi, simul præcipi potest indirectè & inconsequentiam actus internus, qui cum his actibus externis connectitur, & sine quo hi nequeunt subsistere: Atque hoc modo intelligi & explicari debet clem. 1. §. verum de Hæret. ubi excommunicantur illi, qui ex odio, favore, vel avaritia inquisitionem contra Hæreticos omittunt. Item clem. 1. de Statu Monach. ubi excommunicantur Monachi ad Curias Principum secularium accedentes animo accusandi Prælatum.

Dico III. actus externus, quamvis occultus, & clam aliis factus directè sub legem humanam cadit, & præcipi, prohiberi, imò etiam puniri potest, ejusmodi saltem poenis, quæ executionem aliquam externam, aut ulteriorem sententiam non requirunt, quales sunt censura Ecclesiastica; ideòque qui clam hæresin profitetur exterius, aut in locis, ubi Bulla Cœnæ recepta est, legit libros Hæreticos, excommunicationem incurret. P. Engl. b. 1. sub n. 14. Ratio est: quia actus externus per se est sensibilis ac cognoscibilis ab homine. Et licet fortè per accidens sit occultus, ita ut in foro externo probari, & per particularem sententiam in forma judicii latam puniri nequeat arg. c. 20. §. Spontanea, causa 2. q. 5. eatenus tamen cognitioni & judicio humano subjacet, ut judicari & puniri possit per sententiam generalem latam in forma legis, ac consequenter præcipi aut prohiberi, ut constat ex Trident. sess. 24. de Reform. matr. c. 1. ubi

habetur, matrimonium clandestinum (quod est actus externus per accidens occultus) semper ab Ecclesia prohibitum fuisse, etsi non semper invalidum.

§. IX.

Forma Constitutionis desumitur à requisitis, quæ potissimum duo sunt.

19 *Primum est publica & solennis promulgatio sive scripto, sive per præconem, sive alio idoneo modo facta: sine hac enim lex seu constitutio vim obligandi non consequitur. c. 3. §. leges dist. 4. l. 9. C. de LL. & novel. 66. c. 1. Ratio est: quia constitutio est commune quoddam præceptum & communis Regula vivendi toti communitati præscripta. Ergo debet omnibus patefieri, & non singulis, sed toti communitati intimari & publicari, quod fit per publicam propositionem seu promulgationem. Ex quo*

Deduces I. ad Legis obligationem non requiri, ut singulis intimetur & denuntietur, sed sufficere, si publicè promulgetur, ita ut ad aures singulorum successu temporis pervenire possit. c. 1. de Postulat. Pralat. Bonac. d. q. 1. puncto 4. n. 6.

Deduces II. non esse de necessitate promulgationis, ut fiat scripto, prout supponitur in c. 7. causâ 25. q. 2. & est communis apud Suarez l. de LL. c. 11. n. 9. Unde quòd in c. 3. dist. 1. Lex dicitur constitutio scripta est denominatio à forma extrinseca, vel ab accidente communi, seu ab eo, quod frequentius fit.

Deduces III. neque privatum, neque communitatem obligari lege humanâ, nisi fuerit publicè promulgata, licet & ad hujus & illius notitiam privatim pervenerit. Menoch. lib. 2. de arbitr. Jud. casu 185. n. 22. ubi etiam exinde infert, eum, qui Consilio Principis, vel cœtui Senatorio interfuit, in quo lex de pretio mercium, aut valore monetæ minuendo est condita, posse ante promulgationem publicam citra injusitiam merces, aut monetam

juxta valorem, & pretium euerens distrahere; cujus ratio est: quia ex una parte lege non obligatur nondum promulgata: ex altera, quia privata illa scientia communem valorem & pretium non minuit. Dissentit Medina de Restit. q. 35.

Difficultas est: quibus in locis leges humanæ, præsertim Pontificiæ promulgari debeant; & à quo tempore post promulgationem actu obligent? r. &

*Dico I. Lex Imperialis, ut habeat vim obligandi, promulgari debet in singulis provinciis Imperio subjectis, neque obligat ante lapsum duorum mensium à facta publicatione: Novell. 66. c. 1. quæ licet loquatur de Legibus testamentariis, communiter tamen à DD. ad omnes leges extenditur, ut notat Suarez lib. 3. de LL. c. 16. n. 10. Cujus extensionis ratio non est solum paritas rationis, ut putat Vafquez 1. 2. disp. 156. c. 2. n. 9. Sed præcipuè verba ipsius rubricæ, aut tituli, qui præponitur illi Novellæ: sunt enim generalia pro omnibus legibus & sic habent: *Ut facta nova constitutiones post insinuationes earum post duos menses valiant.* & idè ostendunt, quod etiam verba textûs sint extendenda ad omnes leges, etsi videantur strictius loqui, & solum exprimant ea, quæ pertinent ad testamenta: nam receptum apud Juristas dogma est, quòd quando rubrica perfectum sensum reddit, habeat authoritatem textûs in his, in quibus nigro seu textui non repugnat.*

Dico II. etiam constitutiones Pontificiæ, maxime irritatoriæ & revocatoriæ, si pro pluribus Provinciis & Episcopatibus latæ sint, ut obligent, probabilius indigent promulgatione in singulis Provinciis, & spatio duorum mensium, nisi aliter in ipsis determinetur. Prima pars deducitur ex c. 13. de Pœnitent. & Remiss. ubi expressum est, constitutionem, quâ inibi Meddici sub pœna remotionis ab ingressu Ecclesiæ præcipitur, ut ad infirmos vocati

ante

ante omnia eos inducant ad confessionem &c. non prius obligare, quam fuerit à Prælati locorum promulgata. Et licet hæc constitutio specialis sit, ex rationis tamen identitate ad alias extendenda erit arg. l. 12. & 13. ff. de LL. sicut ob eandem causam d. Novel. 66. ad omnes leges Imperatorias ab Adversariis communiter extenditur. *Secunda pars colligitur ex Bulla Pii IV. de Anno 1564. quæ incipit: Sicut ad sacrorum. & ad calcem Tridentini impressa est; ubi propositâ quæstione, ex quo tempore caperint obligare decreta Tridentini ad reformationem & jus positivum spectantia? respondet: quia jure etiam communi sancitum est, ut constitutiones nova vim non nisi post certum tempus obtineant, æquum nobis & justum visum est, prædicta decreta à Calendis Maii proxime præteriti omnes obligare capisse.* Quibus verbis S. Pontifex expressè jus commune, id est, Civile approbat, recipit, & tempus pro obligatione legum sancitum justum & æquum esse, etiam in constitutionibus Ecclesiasticis agnoscit. Et certè si æquum & justum est, ut constitutiones Imperiales non obligent Provincias, nisi post bimestre à promulgatione facta in Provinciis, quia, cum vastum sit imperium, à primâ de promulgatione in Curia Imperatoris factæ notitia legis in subditos divulgari non possit; æquissimum id erit in constitutionibus Ecclesiasticis, cum Ecclesia latius longè, quam Imperium pateat: neque credibile est, statim Germanis, Gallis, Indis, aliisque transalpinis posse innotescere legem, quæ in campo Floræ & ad valvas Vaticani Romæ pependit. Vid. Molin. de J. & J. disp. 395. qui etiam removet contraria.

Planè in statutis Episcoporum, aliorumque inferiorum Prælatorum non requiritur talis promulgatio, nec lapsus duorum mensium, sed nisi tempus adjiciatur, juxta naturam Legis statim obligant à promulgatione facta v. g.

in Ecclesia Matricè: cum dispositio d. Novel. 66. neque in constitutionibus inferiorum Principum locum habeat, utpotè quorum jurisdictio angustior est, prout notat Azor. p. 1. lib. 5. c. 3. q. 2.

Aliarum requisitum est acceptatio populi: 2° Leges enim, ut habetur in c. 3. dist. 4. insinuantur, cum promulgantur, firmantur, cum moribus utentium comprobantur. Num verò etiam valor & efficacia legis ab hac acceptatione dependeat? oppositæ sunt DD. sententiæ; quas ope distinctionis puto posse concordari. Proinde

§. I. Omnis constitutio sive Ecclesiastica sive Civilis per se vim obligandi habet independenter ab acceptatione populi seu communitatis, ad eò, ut si legislator velit uti plenitudine potestatis, possit cogere subditos ad legem recipiendam. Ita omnes. Ratio est: quia si liberum foret subditis dissentire, & constitutiones conditas non acceptare, sed respuere, cessaret obedientiæ vinculum, & consequenter non essent subditi, eò ipso quòd voluntate, non necessitate parerent.

§. II. Constitutio humana ordinariè non obligat ante acceptationem, quòd eà tacita conditione ad populum ferri censeatur, si & in quantum ab ipso fuerit acceptata. Panorm. Felin. & Canonistæ plerique in c. 1. de Treuga & pace. Prob. 1. ex Jure Can. per c. 6. de Clericis conjug. ubi Innocentius III. interrogatus, an filius Sacerdotis græci licitè in Latina Ecclesia promoveri possit? respondit posse, nec obstare legitimis natalibus conjugium, adjunctâ hæc causâ: *Nos igitur attendentes, quòd orientalis Ecclesia votum continentie non admisit, &c. mandamus, si aliud impedimentum canonicum non obsistat, ad confirmationem & consecrationem ejusdem procedat.* Ubi pondera, solam causam, quæ Græcos à voto continentie excusat, eam à Pontifice poni, quòd legem non admisissent, id est, re-

reperint. Supponit ergo potuisse non recipi, & non receptam non obligasse. Quod si procedit in lege tam gravi, tanti momenti, tantæ honestatis, & ubique locorum recepta, quantum magis obtinebit in legibus longè minoris momenti & necessitatis? *Probat* 2. ex Jure Civili per l. 32. ff. de LL. Ubi Julianus: *Ipsa leges nullâ alia ex causa nos tenent, quam quod Judio populi recepta sint.* Quid clariùs pro nostra sententia dici posset? Neque dicas, Julianum loqui de statu Democratico, quo potestas leges ferendi fuit adhuc penes populum, quæ modo lege regiâ in Principem translata est, juxta l. 1. ff. de Constit. Princip. Julianus enim, ut ex textu patet, loquitur de statu, quo hæc scripserat, sed tempore, quo hæc scripserat, jam erat exauctoratus populus, totaque potestas in Principes translata: vixit enim temporibus Adriani & Antonini Pii, ut colligitur ex l. 2. in fin. ff. de Orig. Jur.

§. X.

122 *Finis Constitutionis seu Legis est bonum commune.* c. 2. dist. 4. Ratio est: quia cum lex sit commune præceptum & communis Reip. sponso l. 1. ff. de LL. ut in bonum commune seu scopum collinet, oportet; alioquin tyrannica erit potius, quam justa & Principe digna S. Th. 1. 2. q. 90. a. 2. ubi exinde rectè concludit cessante ratione boni communis cessare etiam legem, & carere vi obligandi.

§. XI.

123 *Effectus formalis & intrinsecus constitutionis seu legis est obligatio ad ejus observantiam.* l. 2. ff. l. 3. C. de LL. Hæc autem obligatio duplex est: una ad culpam sive in conscientia, quæ dicitur vis directiva; altera ad poenam, quæ nuncupatur vis coactiva. Pro cuius pleniore intellectu.

Dico I. Non modò lex Ecclesiastica, sed etiam Civilis potest obligare in conscientia & ad culpam gravem vel levem pro materiæ quantitate. Ita communis, & videtur qui-

busdam de fide. Ratio est: quia subditi tenentur etiam in conscientia obedire suis superioribus juxta præcipientibus, idque ex præcepto Divino & naturali: nam, ut ait Apóst. ad Rom. 13. *qui potestati (scilicet humanæ) resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et hinc descendit famosum illud DD. procardicon: *lex justa in foro externo est etiam justa in foro interno.*

Excipitur I. lex fundata in falsa præsumptione facti alicujus particularis Panorm. in c. 8. n. 18. de immunit. Eccles. Ratio est: quia si lex fundetur in præsumptione facti, deficiente veritate, tollitur omninò fundamentum legis, adeoque necesse est, ut ejus quoque cesset obligatio, neque enim est intentio legislatoris, ut obliget contra veritatem; quod confirmant exempla & textus in c. 13. §. quod si non de Restit. spoliat in c. 44. de Sent. excomm. princ. Instir. de Liter. oblig. Aliud est, si lex fundetur in præsumptione alicujus periculi, quod communiter solet occurrere: talis enim obligat in conscientia, quamvis periculum in aliquo particulari casu reipsâ cesset. Salas de LL. disp. 10. sect. 4. quia leges attendunt ad ea, quæ frequentius accidunt. l. 3. 4. 5. & 6. ff. de Legib. & id satis est, ut generaliter obligent, nam, ut vulgò dicitur: cessante fine legis in aliquo particulari, non cessat obligatio legis.

Excipitur II. Lex purè pœnalis: quæ nimirum ex voluntate legislatoris non tam obligationem ad rem præceptam, quam poenam infligendam continet; hæc enim non obligat in conscientia ad actum, de quo primò disponit. S. Thom. 2. 2. q. 186. a. 9. ad 1. & 2. Ratio est: quia lex non obligat ultra intentionem legislatoris.

III. Navar. in Man. c. 23. n. 55. & alii apud Bonacim. de LL. disp. 1. q. 1. puncto 7. §. 2. n. 3. excipiunt universim leges præterrim Ci-

viles, quibus poena temporalis, quantumvis gravis contra transgressores adjecta est, easque in conscientia non obligare volunt, nisi legislator exprimat, vel scandalum, aut contemptus adsit. Fundamentum in eo collocant, quod in odiosis, quantum potest, semper sit facienda benignior interpretatio juxta *c. odia. l. 5. de R. l. in 6.* Deinde quod legislator, maxime Laicus, dum legem fert, non multum curet de obligatione in conscientia; interdum etiam de ea nec cogitet; actus autem agentium non operentur ultra eorum intentionem arg. *l. 4. §. 19. ff. de Reb. cred.* Sed displicet hæc exceptio: etenim poena à Legislatore in legibus præceptivis, aut prohibitivis adjicitur non ad infirmandum, sed augendum robur legis, ut eò diligentius observetur; quod tanto verius est, si poena adjecta sit gravis v. g. capitis, mutilationis, infamiae, amissionis omnium bonorum, irremedium, exilii perpetui, & hujusmodi: nam gravis poena non nisi ob culpam gravem imponi solet. Ad argumenta contraria respondeo, locum non esse benigniori interpretationi, nisi verba legis sint dubia, ac ambigua; & satis esse, si legislator generaliter & confuse intendat per suas leges obligare, etiamsi non distinguat de obligatione ad culpam. Confer Bonac. *l. c.*

24 Dico II. Lex pure poenalis, vel mixta, in quantum poenalis est, plerumque in conscientia non obligat ad poenam ante sententiam Judicis saltem declaratoriam, licet poenam late sententiae seu ipso facto incurendam imponat. Sotus *l. 1. de Just. q. 6.* Covar. in *Epitome p. 2. c. 6. §. 8. n. 10.* & colligitur ex *l. 29. ff. de Jur. fisci* & apertissime ex *c. 19. §. fin. de Hæretic. in 6.* Ratio est: quia non videtur rationi consentaneum, ut reus sit sui ipsius acculator, & poenae suae proprius ultor & executor.

Dixi: plerumque Excipiuntur enim I. poenae latae sententiae, quae consistunt in nuda pas-

sione, & nullam executionem externam hominis requirunt: uti sunt excommunicatio & aliae censuræ; item irregularitates, impedimenta ad matrimonium contrahendum, privatio vocis activæ, aut passivæ ad electionem &c. hæc namque locum habent in conscientia etiam ante sententiam declaratoriam, eò ipso scilicet, quod crimen talem poenam ipso jure annexam habens committitur. Layman *tr. 4. de LL. c. 15. n. 5.*

II. Excipiuntur poenae conditionales, per quas jus quærendum & nondum plenè quæsitum impeditur: illæ enim obligant ante declarationem Judicis. Bonacin. *l. c. n. 24.* Et sic qui accepit beneficium parochiale, tenetur illud dimittere, nisi intra annum recipiat sacerdotium. *c. 14. de Elect. in 6.* Episcopus, qui intra 6. menses à confirmatione sua non consecratur, privatur episcopatu accepto. Trident. *sess. 23. de Reformat. cap. 2.* Beneficiatus non residens in sua Ecclesia pro rata absentiae fructus non facit suos, nec tutam conscientiam illos retinere potest. Trident. *d. sess. 23. c. 1. & c.* Ratio est: quia hujusmodi poenae non tam poenae, quam conditiones sunt, sub quibus aliquid conceditur, quarum defectu jus vel gratia concessa impeditur, aut deperditur.

Secundus effectus constitutionis seu legis est obligatio ad scientiam. *l. 9. C. de Legib.* quæ etiam factâ promulgatione, & duobus ab ea mensibus lapsis præsumitur, ideòque allegans ignorantiam probare tenetur. *cap. 1. de Postulat. Pralat. c. fin. §. super eo.* Qui *marim. accus. poss.* ubi conjecturæ, quibus ignorantia probari possit, enumerantur.

Sed quæres quis, an, & quatenus ignorantia excuset transgressorem legis?

R. I. Ignorantia probabilis, seu invincibilis, quæ nimirum adhibita debitâ diligentia vinci non potuit, transgressorem legis non

tantum à culpa, sed etiam à pœna statuta excusat. c. 2. & ibi Panorm. n. 7. h. t. Ratio prima partis est, quia ubi non est voluntarium, nulla est culpa, atqui ignorantia invincibilis tollit voluntarium, ut hic supponitur ex Theologia; ergo. Ratio secunda partis est: quia cessante culpâ tanquam causâ, cessare quoque debet effectus sive reatus pœnæ arg. s. 60. de Appellat. nec sine culpa est aliquis puniendus c. 23. de R. I. in 6. & pœnæ, quæ statuuntur per leges aut per decreta, solum parantur adversus scientes. l. fin. ff. de Decret. ab ord. faciend.

Fallit tamen hæc responsio I. si actus seu delictum aliquod lege Divinâ, vel naturali, & humanâ simul prohibeatur; tunc enim, sciens legem Divinam vel naturalem, quamvis humanam invincibiliter ignoret, non excusatur à culpa, & consequenter neque à pœna, saltem regulariter loquendo, ut paulò post dicam.

Fallit II. si transgressor sciat legem aliquid prohibentem, ignoret tamen pœnam ei annexam; talis enim regulariter loquendo per istam ignorantiam non tantum à culpa non excusatur, sed nec à pœna: pœna enim sequitur culpam, & non infertur propter scientiam, sed propter culpam contra prohibitionem legis commissam. Latè Covar. in c. alia materia. de sentent. excomm. p. I. §. 10. num. 9.

Dixi in utraque fallentia regulariter loquendo: siquidem excipiendæ sunt censuræ Ecclesiasticæ, de his enim est peculiaris ratio, ut non incurrantur, nisi habeatur de illis notitia, cum imponantur propter contumaciam, & contemptum potestatis Clavium. cap. 41. causa 11. q. 3. t. 26. & ibi Panorm. n. 3. & 4. de Appellat. qui tamen contemptus omninò deficit, legis notitiâ deficiente. l. 50. ff. Locati P. Engl. de Sentent. excomm. n. 10. & 11. Imò sunt, qui non solum excipiunt censuras propriè dictas, nempe excommunicationem,

suspensionem, & interdictum, sed etiam irregularitatem, aliâsque inhabilitates, & pœnas spirituales, quando proveniunt ex delicto, & per modum pœnæ irrogantur, idque desumunt ex c. 2. h. t. in 6. hoc namque, cum favorem animarum contineat, & generaliter de ignorantibus (quod sententiis per statuta quorumcumque ordinariorum prolati non ligentur) loquatur, amplè videtur interpretandum esse, ut non tantum intelligatur de censuris propriè dictis, sed generatim de omnibus sententiis, inhabilitatibus, ac pœnis spiritualibus, quando quidem per modum pœnæ irrogantur. Quod addo: quia quoad irregularitatem, aut aliâs inhabilitates in Jure Can. irrogantur non in detestationem vel pœnam delicti, sed alium ob finem vel causam, v. g. in bonum regimen & præcavendas fraudes, ab iis nulla ignorantia excusat; uti enim tunc culpam non requirunt, ita nec legis notitiam. Et tales sunt v. g. irregularitas orta ex bigamia, aut illegitimis natalibus, impedimenta ad contrahendum matrimonium &c. Vid. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 32. n. 7. & aliquot seqq.

II. ignorantia vincibilis seu improbabilis neque à culpa, neque à pœna excusat. Suarez lib. 5. de LL. c. 18. n. 8. ex communi sententia. Non à culpa: quia talis ignorantia est voluntaria & culpabilis ex se ipsa. Non à pœna; quia reatus pœnæ consequitur ad culpam.

Limita tamen I. ut ignorantia vincibilis, quæ excusat à peccato mortali, etiam excuset à pœna, si hæc sit gravis & solum proportionata culpæ gravi, ut de censuris probatur ex d. c. 2. h. t. in 6. ubi indefinite dicitur ignorantiam excusare ab omnibus sententiis quorumcumque Ordinariorum, modò non sit crassa, vel supina, id est, talis, quæ ex lata culpa & summa negligentia procedat. Ratio est: quia pœna commensurari debet delicto: c. 2.

in fine de his qua sunt à majore parte Capit. ergo pœnæ graves, ut sunt censura, non videntur imponi ob solam culpam venialem. Eadem est ratio circa irregularitates ex delicto, & alias pœnas spirituales graviore, nisi aliud in jure exprimat, prout exprimitur in c. 19. de Homicid. c. fin. eod. in 6.

Limita II. Ut ignorantia licet crassa & supina excuset à pœna, si eam lex statuatur in scienter, præsumptuosè aut temerè peccantes: tunc enim illi solùm delinquentes comprehenduntur, qui vel habent legis notitiam, vel illius ignorantiam, affectatam, quæ in jure comparatur scientiæ. Covar. d. §. 10. n. 16. & 17. Hinc maritus v. g. qui cum propria filia fornicando, affinitatem contraxit cum uxore sua, excusari poterit, ne debiti petitione privetur, si ignorabat quamvis crassè, suam filiam esse: quia hæc privatio petendi debitum est imposita scienter peccanti. c. 1. de eo, qui cognovit. consang. uxori. sue. Dissentiunt Abulensis, Sotus & alii apud Sanchez d. disp. 32. num. 44. & seqq.

R. III. Nulla ignorantia legis irritantis impedit irrationem actus, nisi fortè illius, qui irritatur in odium & pœnam agentium. Sanchez de Matr. lib. 3. disp. 17. n. 9. & seqq. Ratio est: quia ignorantia non supplet defectum alicujus requisiti substantialis, ut patet in matrimoniis, testamentis, & quibuscunque actibus legitimis, qui ipso jure nulli sunt, si materia, vel forma, aut alia pars essentialis à jure præscripta desit, utcunque bona fides aut invincibilis ignorantia interveniat: actus enim sine sua substantia nunquam potest subsistere.

26 Tercius & specialis effectus constitutionis, seu legis irritantis est prohibere & irritare actum factum contra legis præscriptum: nam regula juris est: *Que contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* c. 64. de R. l. in 6. & in l. 5. C. de LL. signatè dicitur, *ut ea, qua lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non*

solùm inutilia, sed etiam pro infectis habeantur, licet legislator fieri prohibuerit tantum, neque specialiter dixerit, inutile debere esse, quod factum est. Unde colligitur, omnia de jure prohibita, si fiant, esse simpliciter invalida, & sine effectu.

Nec refragatur c. 16. de Regularib. ubi dicitur: *multa fieri prohibentur, qua si facta fuerint, obtinent firmitatem;* ex quo plures inferunt, actus simpliciter prohibitos sine clausula irritante de jure civili quidem non valere juxta d. l. 5. C. de Legib. de jure verò Canonico sustineri, nisi clausula irritans adjungatur. Laym. de Legib. c. 16. n. 3. Non enim videtur tam facile differentia inter jus Canonicum & Civile admittenda. Hinc communis est sententia utroque jure inutilia, & pro infectis habenda esse, quæ simpliciter contra jus sunt; ea verò simpliciter contra jus esse, quæ ita à jure prohibita sunt, ut habeant perpetuam causam prohibitionis, sive ut sistatur in terminis prohibitoriis. Quænam autem ea sint, ex modo prohibendi imprimis apparere debet; nam si actus aliquo modo in ipsa lege prohibente sustineatur, non erit perpetua prohibitio. Secundò ex causa, seu ratione prohibitionis, quæ si annulationem actus non exigat, non censetur simpliciter prohibitus. Tertio ex materia prohibita: nam si res aliàs antea in jure erat de genere permissorum, aut saltem jura tanquam actum validum admiserint, etsi illicitum, non censetur esse mens actum annullandi, nisi specialiter exprimat. Videatur Panorm. in d. c. 16. n. 11.

§. XII.

Affinis Constitutioni, seu legi est ejusdem interpretatio quæ juxta Gloss. in l. 37. ff. de Legib. triplex est: Authentica, Usualis, & Doctrinalis.

Authentica est, quæ fit per aliam legem latam ad declarandam priorem: unde si fiat, eandem auctoritatem habet, quam lex ipsa.

D

c. fin.

c. fin. h. t. fieri autem solum potest à Legislatore ipso, & ejus successore, vel superiore, non autem ab inferiore. *c. 31. de sentent. excomm. l. fin. C. de LL.* nisi superior potestatem legem suam interpretandi inferiori commiserit per *§. 8. Inst. de J. N. G. & C.* quemadmodum S. Pontifici data est potestas authentice interpretandi jus Divinum per textus in *c. 23. de Testib. & in c. 18. de Jurejur. S. Th. 2. 2. q. 2. a. 3.* & Congregationi Cardinalium potestas declarandi Concilium Tridentinum, ut supra *n. 9.* notavimus.

Usualis interpretatio est, quæ per usum & consuetudinem est introducta; unde consuetudo optima legum interpretatur, & in effectu pro lege habetur, *l. 37. ff. de Legib.*

Doctrinalis est, quæ fit arte, & peritiam Interpretum & Doctorum. Et hæc quamvis non inducat obligationem legis, habet tamen probabilitatem: cum in quavis facultate standum sit iudicio peritorum: imò si Doctores communiter omnes conveniant in explicacione legis, credendum illis omnino est, cum saltem tanta consensus sufficienter declaret, quomodo lex fuerit acceptata & quomodo se habeat communis usus circa illius observationem, ut notat Suarez *lib. 6. de LL. c. 1. n. 5. & 6.*

Porro hæc doctrinalis interpretatio alia est declarativa, alia extensiva, alia restrictiva.

Declarativa est, congrua obscurorum, æquivocorum, aut dubiorum verborum expositio; quæ qualiter fieri debeat, trademus in *lib. V. ad Tit. de verb. signific.*

Extensiva est, vel comprehensiva, seu inclusiva, vel purè extensiva.

Comprehensiva est, quando lex per interpretationem extenditur ad Personam, vel casum verbis quidem non expressum, mente tamen legislatoris comprehensum ob adæquatam rationis identitatem. Præsumitur autem extensio hæc esse de mente legislatoris præ-

sertim I. in correlativis, II. in æquiparatis, III. in subordinatis; hinc de his dici solet, quòd dispositum in uno censetur dispositum in alio; idque procedit in lege tum favorabili, tum odiosa, tum in. tum extra iudicium: alioquin enim, vel lex esset frustratoria, & nullius momenti, vel contineret injusticiam, aut aliam absurditatem. Pirhing *h. t. n. 112. & 4. seqq.* ubi hujus doctrinæ plura exempla affert.

Purè extensiva est, per quam ob paritatem, vel similitudinem rationis dispositio legis extenditur ad personam, vel casum neque verbis, neque mente legislatoris comprehensum. Et hæc nullam vim obligandi habet extra iudicium, & in foro conscientiæ. Ratio est: quia lex non potest obligare ad id, quod non præcipit, vel prohibet: sed id, quod in lege, nec quoad verba, nec quoad mentem legislatoris continetur, lex non præcipit, aut prohibet, ergo non potest ad id obligare. Pirhing *h. t. n. 114.* Rectè tamen adhibetur in ordine ad decisionem causarum forensium, cum enim non potuerint omnes causæ legibus comprehendendi, procedendum est à similibus ad similia hoc est, in occurrente casu non expresso, habente tamen similitudinem cum expresso, iudicandum est ad normam expressi per *L. 13. ff. de Legib.* Num autem Iudices obligati sint ad iudicandum secundum hujusmodi similitudinem, non est certum, est tamen probabile *ex l. 12. ff. eod. ibi: Non possunt omnes articuli sigillatim, aut legibus, aut Senatus-consultis comprehendendi, sed cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is, qui Furis dictioni præest, ad similia procedere, atque ita iudicare debet.* Haunold. *de F. & J. tr. 1. c. 5. contrav. 2. n. 284.*

Denique interpretatio doctrinalis restrictiva est, cum interpretamur aliquem casum particularem propter suas circumstantias sub lege universaliter lata non contineri; unde *apikja* dicitur, id est, benigna interpretatio, seu restrictiva

restrictio legis secundum æquum & bonum. Videtur autem locus & usus esse epikia I. Si alioquin in casu particulari Lex evaderet iniqua, & præciperet aliquid illicitum; & ideo lex, quæ v.g. statuit universaliter esse reddenda deposita, non obligat pro eo casu, in quo furiosus repetit gladium ad occidendum innocentem. II. Si lex in casu particulari præciperet aliquid nimis arduum, & supra potestatem humanæ legis; & ideo lex Ecclesiastici jejunii omnibus Christianis adultis universaliter posita, non obligat in periculo mortis, vel gravis infirmitatis. III. Si prudenter creditur Legislatorem noluisse obligare per suam Legem in hoc vel illo casu, quamvis alioquin potuisset, & ipsemet ita declaret, si esset præsens, vel interrogaretur. Suarez *l. 6. de LL. c. 7. n. 6.*

Excipiuntur Leges irritantes, quæ non recipiunt epikiam, seu interpretationem ex bono & æquo. Sic enim non valet matrimonium sine Parocho, aut testibus tempore pestis, vel in articulo mortis contractum, etsi in interesse non potuerint. Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 17. n. 4.* Similiter in nullo casu, aut necessitate subsistunt testamenta, contractus, aliique actus facti sine solennitatibus & forma substantiali à legibus præscripta præterquam in casibus specialiter exceptis. Laym. *de Leg. c. 19. n. 2.* Ratio est: quia Leges irritantes non attendunt ad casus & rationes particulares, sed præcisè ad rationem communem, & pariformitatem actuum.

§. XIII.

Contraria Constitutionis, seu Legis sunt Abrogatio, Derogatio, & Dispensatio: eò quòd vim legis, aut omnino tollant, aut saltem imminuant.

28 Abrogatio est, totius legis cassatio, seu sublatio arg. *l. 102. ff. de V. S.*

Causa efficiens Abrogationis est abrogans. Potest autem legem abrogare Legislator, ejus

Successor, vel utròque in jurisdictione superior: quia lex non obligat ultra voluntatem legislatoris, cui voluntas successoris æquivalet, superioris in jurisdictione prævalet. Inferior autem nequit legem superioris abrogare, nisi forte ex privilegio, aut præscripta consuetudine: cum enim inferior non sit dominus voluntatis superioris, non potest eam reddere irritam sine ejusdem superioris consensu arg. *c. 4. dist. 21. c. 16. de Major. & Obed. & Clem. 2. de elect.* Confer præterea P. Engl. *h. t. n. 17. & 2. seqq.*

Illud controvertitur, an inferior possit abrogare legem propriam, si ea à Superiore sit confirmata? Negativè subscribit Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 17. n. 30.* ubi absolute negat Episcopum posse dispensare in constitutionibus suis, quando sunt confirmatæ auctoritate Pontificiâ: quòd ex ea confirmatione reputentur leges ipsius Pontificis. arg. *c. 22. de Præbend. in 6. & l. 1. §. 4. C. de V. F. E.* Sed potius aridet opinio Panorm. *in c. 8. n. 2. h. t.* qui distinguit, an statutum à superiore confirmatum concernat favorem publicum, vel aliorum, quàm statuentium; vel an respiciat principaliter favorem ipsorum statuentium? In priori casu negat, ab inferiore sine licentia superioris revocari posse, quia ex quo superior confirmavit, tale statutum videtur suum fecisse per *d. c. 22. de præbend. in 6. & l. 1. §. 5. C. de V. F. E.* Inferior autem legem superioris tollere nequit. *d. Clem. 2. de Elect.* In posteriori verò casu admittit hujusmodi statutum ab inferiore posse abrogari: quia est instar privilegii, quò quilibet potest non uti, jurèque suo cedere, ut satis probatur ex *de. c. 8. h. t. c. 22. de præbend. & l. 19. C. de Testament.* Nisi confirmationi adjecta sit clausula: *ut si quidquam contra fiat, non valeat. c. 25. in fin. de Præbend.*

Materia seu Objectum Abrogationis est lex, quæ vel minus utilis esse incipit, vel nimis

onerosa & difficilis, aut saltem talis, ut ex eius sublatione major fructus speretur, quam ex eius conservatione. Quod si mutatio temporum hominumque faciat constitutionem injustam, impossibilem, vel prorsus inutilem, non habet locum abrogatio, sed per se definit constitutio, ejusque obligatio.

Forma Abrogationis consistit in sublatione seu cassatione totius legis, quæ fieri potest etiam sine scripto, solis verbis, aut signis, quæ exprimant sufficienter voluntatem abrogantis, ut notat Suarez *lib. 6. de Legib. c. 27. n. 1.* interdum etiam accidit per contrariam consuetudinem, de qua infra *in Tit. 4.* quamvis communiter fiat scripto, & per aliam legem posterius latam & priori contrariam.

Finis Abrogationis est, bonum commune: sicut enim lex omnis debet ferri propter bonum commune, ita ex eodem motivo iterum debet auferri. Et quia bonum publicum non solâ voluntate, sed ratione administratur, ideo ad licitam abrogationem legis non sufficit sola voluntas legislatoris nolentis legem amplius valere, sed requiritur justa aliqua & rationalis causa *c. 8. de consang. & affinit. l. 2. ff. de Constit. Princ.* Facta tamen absque causa est valida: cum vis ac obligatio legis à voluntate legislatoris omnimodè dependeat. Suarez *d. l. 6. c. 25. n. 10.*

29 *Effectus* Abrogationis est, quod legem antea receptam totaliter, & simpliciter tollat; idque procedit non solum, quando in posteriori expressè fit mentio legis prioris, eaque dicitur abrogari, aut revocari, & imposterum non esse servanda, aut nullam vim esse habitura; sed etiam quando expressè nulla fit mentio, modò lex posterior sit priori contraria & impossibilis observari simul cum illa. *c. 1. & ibi Gloss. h. r. in 6. l. 28. ff. de Legib.* Ratio est: quia cum Princeps & Legislato quilibet præsumatur nosse leges suas, è ipso quod per legem posteriorem præcipit contrarium al-

teri, censetur priorem revocare, etsi non exprimat.

Limita tamen I. Ut per legem generalem non abrogentur statuta particularia, quæ sunt præter jus commune, nisi contineat clausulam abrogatoriam, aut revocationem: nam aliàs posterior præsumitur edita ex ignorantia prioris, cum Princeps ea, quæ sunt extra jus commune, nescire credatur. *c. 1. h. r. in 6. c. Azor. p. 1. l. 5. c. 16. q. 4.* Notanter autem dixi: *qua sunt præter jus commune*: Si enim idem disponat, quod jus commune, constitutio aut lex quæ abrogat jus commune, etiam abrogat statuta illa particularia: quia nil aliud sunt, quam ipsum jus commune specialiter propositum & intimatum in tali communitate *Gloss. d. c. 1. h. r. in 6.*

Limita II. Cum Bonacin. *de Legib. q. 1. puncto ult. §. 1. n. 1.* ut prior lex juramentò de non abrogando firmata omninò requirat expressam mentionem revocationis in Lege posteriori: magis enim inconveniens esset, quod Legislato veniret contra suum juramentum, quam quod Lex posterior remaneret inutilis ob insufficientem expressionem legis prioris.

Limita III. Ut Lex prior sine expressa ejus revocatione non tollatur per posteriorem, si contineat clausulam derogatoriam legis contrariæ deinceps ferendæ arg. *c. 28. de Rescript. & l. 22. ff. de Legat. 3. Panorm. in c. 8. n. 3. h. r.* Ratio est: quia alioquin in lege priore clausula derogatoria ad posteriorem esset frustranea & nullum haberet effectum, si per legem posteriorem revocaretur perinde, ac si illam clausulam non haberet. Dissentit Sylvester *V. Lex n. 25.* & Alii.

Planè si lex posterior cum priore probabili aliquâ ratione conciliari possit, debet conciliari; jura enim juribus concordanda sunt; eorumque correctio, quantum fieri potest, vitanda. *c. 29. de Elect. in 6. l. 32. §. fin. C. de Apell.*

Appell. adeò, ut multi putent verba legis posterioris, in qua propriè est correctio, esse improprianda: Sanchez *l. 1. de Matrim. disp. 17. n. 6.* idque admitti potest, quando impropriatio non est magna & aliena ab omni usu juris Suarez. *d. l. 6. c. 27. n. 11.*

30 *Derogatio* est sublatio Legis pro parte. arg. *l. 102. ff. de V. S.* Nec differt ab *Abrogatione*, nisi quòd hæc totam, Derogatio verò partem legis auferat; unde quæ diximus de Abrogatione, ad illam cum proportione applicanda sunt.

31 *Dispensatio* hîc accipitur pro relaxatione legis in particulari casu, vel persona, manente obligatione ejusdem pro reliqua communitate.

Causa efficiens Dispensationis est dispensans ubi dispiciendum, quis possit dispensare?

Dico I. In Lege sua dispensare potest quilibet Legislatores, ejus successor, & utroque in jurisdictione superior: ab horum quippe arbitrio tota Legis obligatio pendet. Communis apud Azor. *p. 1. l. 5. c. 15. q. 1.* Et hac ratione certissimum est, S. Pontificem posse dispensare in toto Jure Canonico, imò & in Lege Apostolica humana: cum in potestate jurisdictionis non sit inferior Apostolis, & S. Petro, cujus est successor. Azor. *ubi supra q. 5.* Similiter Episcopus potest dispensare in Legibus Synodi Diocesanae, utpotè à se ipsomet latis; non tamen in statutis Concilii provincialis: quia hoc est Episcopo, & Archi-Episcopo superius. *c. 4. causâ 9. q. 3.* & leges ferre potest, quæ utrumque obligant, *c. 25. de accusat.* Sanchez *d. l. 8. disp. 17. n. 36.*

Dico II. Inferior regulariter non potest dispensare in Lege superioris: quia inferior nequit relaxare jura superioris. *c. 4. dist. 41. c. 16. de Major. & Obed. Clem. 2. de Elect.* Unde communiter inferunt Interpp.] ad *c. 15. de Temporib. Ordin.* edictum dispensationis esse prohibitorium, ita ut censeatur inferiori

ri prohibita, nisi reperiatur peculiariter concessa.

Dixi: *Regulariter*: sunt enim casus, in quibus inferior in Lege Superioris potest dispensare: nempè

I. Si materia sit levis, aut frequenter occurrat. quia non est verisimile, Principem velle, ut in rebus parvi momenti, aut quæ ob frequentiam ad Jurisdictionem ordinariam necessariæ sunt, multoties ad ipsum recurratur: ideòque ut praxis docet, Episcopi rectè dispensant in jejuniis, festis, aliisque præceptis Ecclesiæ, quæ frequenter accidere consueverunt. Bonac. *de Legib. disp. 1 q. 2. punct. 1. n. 18.*

II. Si urgeat necessitas dispensandi, ac periculum in mora sit, & valdè difficilis ad superiorem recursus: neque enim præsumitur, Principem imposuisse rigorosam se accedendi obligationem, nisi aliter constet. Unde Sanchez *lib. 2. disp. 40. n. 3.* admittit, quòd Episcopus possit dispensare in matrimonio bonâ fide contracto cum impedimento occulto, quando separatio fieri sine scandalo, & Papa vel propter inopiam, vel aliam rationabilem causam adiri nequit.

III. Si dubitetur, an casus dispensatione egeat, vel non: cum enim hujusmodi dubia frequenter accidant, reputantur inter eos casus, qui frequenter occurrunt, & in quibus inferiori ex probabili interpretatione voluntatis superioris dispensatio permissa censetur. Salas. *de Legib. disp. 20. sect. 3. n. 28.*

IV. Si habeatur privilegium, aut exstet consuetudo in certa aliqua materia. Sic vi consuetudinis Parochi dispensant in casibus frequentioribus, ut in jejuniis & festorum observationibus quo ad vacandum à quibusdam operibus. Haunold. *de F. & F. rr. 1. c. 6. n. 312.*

V. Quotiescunque in Canone impersonaliter & indefinitè dicitur, dispensari posse, ut in *c. 5. de Ætate & qualit. c. 2. de eo, qui cognov. c. 7. de Clerico excommun.* intelligitur

talís potestas Episcopis, & Episcopalem Jurisdictionem habentibus indulta: quia alioquin ejusmodi verba forent superflua, cum nemini dubium sit, quòd S. Pontifex dispensare possit, & ideo non debeat exprimi. Gloss. & Panormit. in c. 12. de pœnis. Cæterum plures casus in Jure nominatim expressos, in quibus Episcopus dispensare potest, enumerat Haunold. l. c. n. 313.

32 *Subjctum* dispensationis est subditus, cum quo dispensatur; est enim dispensatio actus Jurisdictionis voluntariæ, & superioritatem ex parte dispensantis, subjectionem verò ex parte dispensati importat.

Dubium est, an superior vel is, qui ex commissione potestatem dispensandi habet, secum ipso dispensare possit? pro negativa, quam plures Canonistæ apud Sanchez l. 8. de Matr. disp. 3. n. 4. sustinent, facit, quòd nemo sibi ipsi jus dicere, & in se ipsum Jurisdictionem exercere valeat. l. 10. ff. de Jurisdic. l. 17. ff. de Judiciis. Verumtamen affirmativam censeo probabiliorem cum Azor. d. c. 15. q. 6. & Sanchez l. cit. n. 6. & seqq. quia Jurisdictio voluntaria non requirit realem distinctionem, & alteritatem personarum, sed sufficit virtualis, secundum quam una, & eadem persona ratione diversorum munerum, quæ exercet, est quasi duplex, in ea nempe materia in qua id specialiter non interdicitur, ut notat Panormit. in c. ex literis 3. n. 11. & 12. de Prob. & in c. f. de Inst. n. 5. Idque constat ex l. 3. & 4. ff. de Adopt. l. 2. ff. de Officio prator. l. 2. ff. de Offic. Præs. Regulæ autem in contrarium adductæ ordinariè solum in causis & actibus Jurisdictionis contentiosæ, non verò voluntariæ procedunt.

Objectum, seu Materia dispensationis est Lex humana, quæ hoc ipso, quòd à libera voluntate hominum proveniat, ut ipsa voluntas mutabilis est, ideoque sub dispensationem cadere potest.

Disputatur, an S. Pontifex in Lege naturali; aut Divina dispensare possit? Affirmativam cum pluribus relatis probat Sanchez d. l. 8. disp. 6. n. 5. partim ex illo Matth. 16. quòd cunque solveris super terram, erit solutum & in cælis: partim quia S. Pontifex de facto dispensat in voto, juramento, aliisque non paucis, quæ tamen lex naturæ servanda esse docet. At huic opinioni vehementer obstitunt. c. 13. & opinionem de restit. spoliat. & c. 4. de usuris. cum enim ibi ipsemet S. Pontifex hanc potestatem in se non cognoscat, cur nos ei tribuamus: Neque officiant argumenta contraria. *Non primum*, quia cum dispensare in Lege Divina, vel naturali, hoc est, in ipsis fundamentis vitæ, & honestatis humanæ, sit quid speciale, non potest generali illa concessione, quæ habetur Matth. 16. comprehendi: receptissimum enim est, quòd in generali concessione non veniant ea, quæ sunt speciali notâ digna. c. 4. & 5. de procurat. in 6. c. 81. de R. F. in 6. *Non secundum*: neque enim S. Pontifex in voto, & in juramento propriè & directè dispensat: siquidem non facit, ut liceat homini non implere promissionem DEO factam, & non relaxatam; sed autoritate DEI promissionem relaxat, quo ipso obligatio eam servandi per se corrumpit. P. Engl. de Majorit. & Obed. n. 8.

Forma dispensationis consistit in legitima exemptione alicujus: vel aliquorum à Lege. Ut autem talis sit, necesse est, ut fiat ex justa causa puta necessitatis, utilitatis, aut pietatis. c. 6. causâ 1. q. 7. Trid. Sess. 25. de Reform. c. 18. S. Th. 2. 2. q. 63. a. 2. alioquin erit illicita, & si ab inferiore fiat in Lege superioris, etiam invalida, eò quòd superior non censeatur dare facultatem inferiori dispensandi in Lege sua sine justa causa. Laym. de LL. r. 4. c. 22. n. 11. eoque teste Doctores omnes.

Finis, & Effectus dispensationis est liberatio dispensati à lege, quâ aliàs obligaretur.